

RANTASUON TUULIVOIMAHANKE, UTAJÄRVI

VÄLKEMALLINNUSRAPORTTI

Aurinkosiipi Oy

Päiväys 12.10.2020

Laatija: Matias Partanen

SISÄLLYSLUETTELO

1. YLEISTÄ.....	3
2. VÄLKKEEN OHJEARVOT	3
3. VÄLKKEEN SYNTYMEKANISMI	3
4. MALLINNUSMENETELMÄ JA LÄHTÖTIEDOT.....	4
5. MALLINNUSTULOKSET	6
6. VÄLKEVAIKUTUKSIEN VÄHENTÄMINEN JA RAJOITUSTARVE.....	6
LÄHTEET.....	7
LIITTEET	8
Liite 1.....	8
Liite 2.....	10

1. YLEISTÄ

Salpatuuli Osuuskunta suunnittelee kahden tuulivoimalan rakentamista Utajärven kuntaan Rantasuon alueelle kunnan entiselle kaatopaikalle.

Tässä raportissa selvitetään suunnitelluista tuulivoimalaitoksista aiheutuvat liikkuvan varjostuksen vaikutukset tuulivoimaloiden ympäristössä. Tuulivoimaloiden lapojen varjojen liikettä nimitetään ympäristöministeriön Tuulivoimarakentamisen suunnittelu (ympäristöhallinnon ohjeita 5/2016) oppaan mukaisesti välkkeeksi.

Työ on tehty Salpatuuli Osuuskunnan toimeksiannosta. Aurinkosiipi Oy:ssä työstä on vastannut DI Matias Partanen.

2. VÄLKKEEN OHJEARVOT

Tuulivoimaloista aiheutuvalle varjojen välkkeelle ei ole määritelty Suomessa raja- tai ohjearvoja. Ympäristöministeriön Tuulivoimarakentamisen suunnittelu (ympäristöhallinnon ohjeita 5/2016) oppaassa suositellaan käyttämään apuna muiden maiden suosituksia välkkeen esiintymistä rajoitettaessa. [1] Oppaassa ohjeistetaan käyttämään Saksan, Ruotsin ja Tanskan ohjeistuksia. Näissä maissa on annettu suunnitteluarvoja tai raja-arvoja välkkeen määrälle asutukselle tai muille altistuville kohteille. Saksassa ohjeistus on annettu mallintamiseen ja raja-arvot maksimivälkkeitilanteessa sekä todellisessa tilanteessa (WEA-Schattenwurf-Hinweise) [2]. Ruotsin suunnitteluohjeistuksessa viitataan saksalaiseen ohjeistukseen, johon ruotsalaiset ohjeet pitkälti pohjautuvat[3]. Tanskassa ohjeistetaan, että vuotuinen todellinen välkemäärä tulee rajoittaa kymmeneen tuntiin vuodessa [4].

Taulukko 1. Esimerkkejä muiden maiden suosituksista ja raja-arvoista välkkeen esiintymisen osalta

Maa	Real Case/vuosi	Real Case / päivä	Worst Case / vuosi	Worst Case / päivä
Saksa	8 h	-	30 h	30 min
Ruotsi	8 h	30 min	-	-
Tanska	10 h	-	-	-

3. VÄLKKEEN SYNTYMEKANISMI

Tuulivoimalat voivat aiheuttaa välkevaikutusta lähiympäristöönsä, kun auringon säteet suuntautuvat tuulivoimalan roottorin lapojen takaa tiettyyn katselupisteeseen. Toiminnassa olevan tuulivoimalan lapojen varjot aiheuttavat tällöin ns. vilkkuvaa välkeilmiötä. Välketaajuus riippuu roottorin pyörimisnopeudesta joka määräytyy tuulennopeuden ja voimalan turbiinin toimintaperiaatteiden perusteella (vaihteistolla toimiva vai ns. suoravetoinen turbiini).

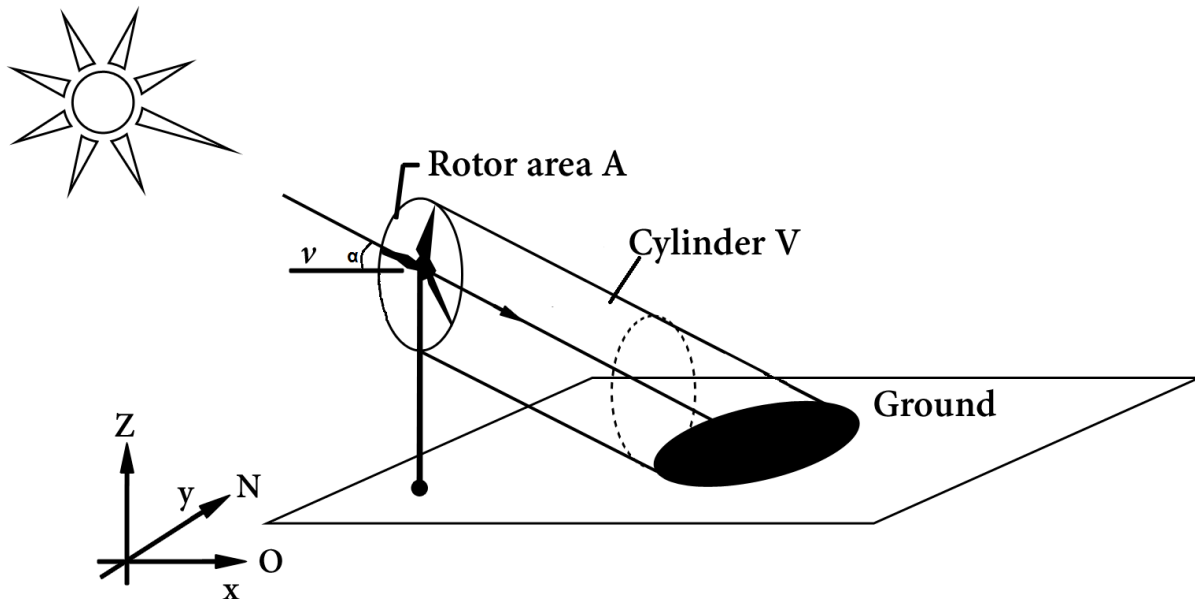
Välkeilmiö on säästä riippuvainen. Välkettä ei esiinny, kun aurinko ei paista tai kun tuulivoimala ei ole käynnissä. Pisimmälle varjo ulottuu, kun aurinko on matalalla (aamulla ja illalla). Auringon laskiessa riittävän matalalle, yhtenäistä varjoa ei enää muodostu, koska valonsäteet joutuvat kulkemaan pitemmän matkan ilmakehän läpi, jolloin säteily hajaantuu.

4. MALLINNUSMENETELMÄ JA LÄHTÖTIEDOT

4.1 Mallinnusohjelma ja laskentamalli

Suunnitellun tuulivoimalan ympäristöönsä aiheuttaman vilkkuvan varjostuksen esiintymisalueet ja esiintymistiheys laskettiin Openwind -ohjelman Shadow Flicker -toiminnolla. Ohjelma laskee, kuinka usein ja minä ajanjaksoina tietty kohde on tuulivoimaloiden aiheuttaman välkkeen alaisena. Ohjelma on yleisesti käytössä tuulivoimaloiden aiheuttaman välkkeen mallinnuksessa. Lisätietoja ohjelmasta ja laskentamallin kuvauksen saa internet-osoitteesta <http://software.awstruepower.com/openwind/>, josta löytyvät ohjelman käyttöohje ja validointiasiakirja [5].

Ohjelmalla voi tehdä kahdenlaisia laskentoja, ns. "pahin tilanne" (*Worst Case*)- ja "todellinen tilanne" (*Real Case*) -laskelmia. Ohjelmalla voidaan tehdä vilkkuvan varjostuksen esiintymisalueesta kartta ja laskea yksittäisiin katselupisteisiin (receptor) kohdistuva välkevaikutus.

Kuva 1. Tuulivoimalan aiheuttaman vilkkuvan varjostuksen alue voimalan takana [5]

4.2 Maastomalli

Laskennassa käytettävä maastomalli tehtiin Maanmittauslaitoksen maastotietokannan korkeuskäyräaineistosta. Maastomallissa ei ole otettu huomioon puustoa tai rakennuksia. Välkekartoissa olevat asuin- ja lomarakennuspisteet saatiin Maanmittauslaitoksen maastotietokannasta.

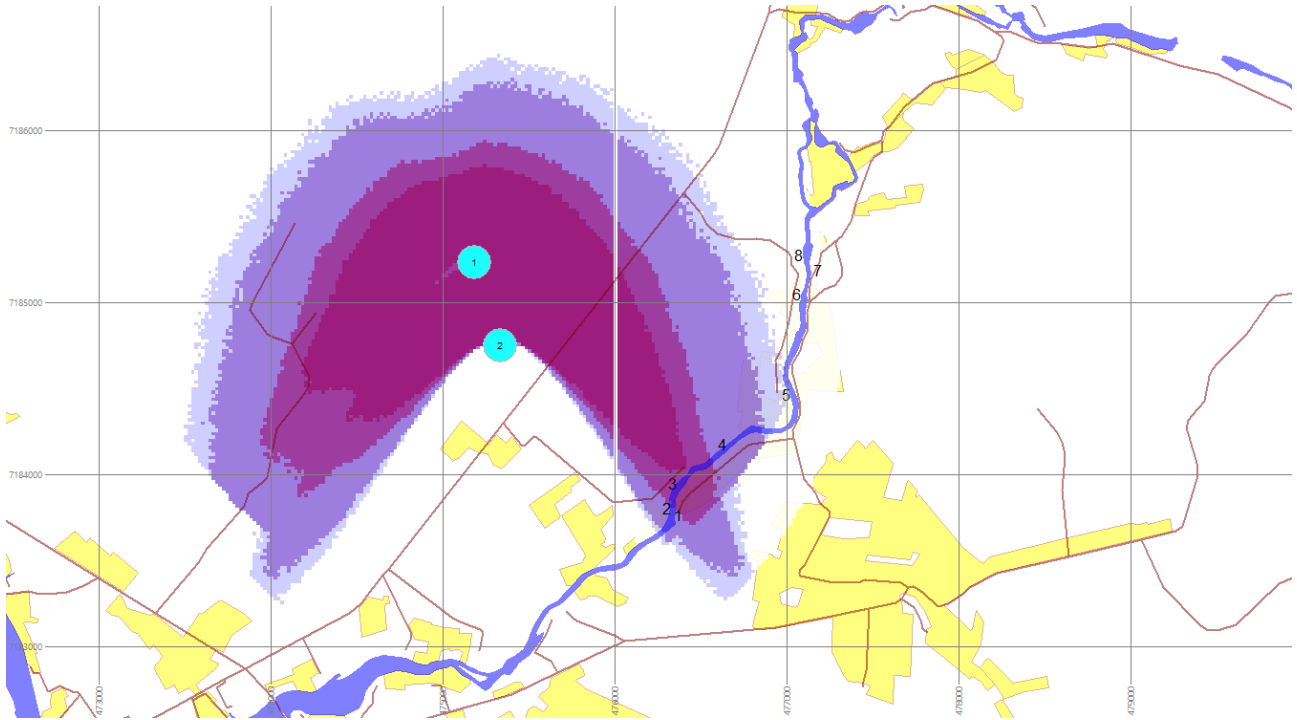
4.3 Välkelaskenta

Laskentapisteen väliseksi etäisyydeksi määritettiin 10 metriä. Laskennan tarkastelukorkeutena käytettiin 1,5 metriä, eli noin ihmisen silmäkorkeutta. Välkkeen teoreettiseksi maksimietäisyydeksi otettiin 1980 m, joka vastaa 12x SG 6.0-170 -mallin roottorin halkaisijaa. Välkkeen esiintyminen yli 10 x roottorihalkaisijan päässä on hyvin harvinaista. Laskenta tehtiin 1 minuutin tarkkuudella. Laskennassa käytetyn saksalaisen ohjeistuksen (joka on yleisesti käytössä oleva laskentatapa) mukaan välkevaikutusta laskettaessa auringonpaistekulman raja horisontista on kolme astetta, jonka alle menevää auringon säteilyä ei oteta huomioon. [2] Poiketen saksalaisesta laskentatavasta, jossa huomioon otetaan tilanteet, joissa aurinko peittää yli 20% roottorin lavoista, suoritettiin laskenta ottamalla huomioon kaikki tilanteet, joissa roottorin lavat pienimmältä osaltaankin osuvat auringon ja välkekohteen väliin.

Worst Case -laskenta antaa teoreettisen maksimivälkemäärän. Laskennassa oletetaan, että 1) aurinko paistaa koko ajan, kun se on horisontin yläpuolella, 2) tuulivoimalat pyörivät koko ajan, 3) tuulen suunta seuraa aurinkoa niin, että välkettä syntyy tarkastelupisteeseen aina maksimaalinen määrä. Tulos on teoreettinen, koska sään ollessa pilvinen tai tuulivoimalan ollessa pysähdyksissä tuulivoimala ei aiheuta liikkuvaa varjoa. Roottorin asento voi rajoittaa paljonkin voimalan takana olevan välkealueen kokoa. Tuulen suunta voi kääntää roottorin lavan tason samansuuntaiseksi auringon ja katselupisteen välisen janan kanssa, jolloin tuulivoimala ei aiheuta välkevaikutusta.

Real Case -laskennoissa huomioidaan alueen tuulisuus- ja auringonpaistetiedot. Real Case tulos saadaan, kun Worst case -tuloksista tehdään vähennykset auringonpaiste- ja käyttötuntitilastoihin perustuen. Säähavaintotietoina käytettiin Ilmatieteen laitoksen Oulun lentoaseman sääaseman keskiarvoisia auringonpaisteisuus- ja tuulisuustietoja ilmastolliselta kaudelta 1981-2010.

Real Case -välkeyvyöhykelaskennan lisäksi laskettiin välkemääriä hankealueen ympäristössä sijaitseviin rakennuksiin eli reseptoripisteisiin, joista tarkempaan selvittelyyn valittiin numerot 1, 3, 4 ja 5.

Kuva 2. Reseptoripisteiden sijainnit

4.4 Laskentojen epävarmuus

Koska Worst Case -laskenta perustuu auringon asemaan suhteessa tuulivoimalaitokseen ja tarkastelupisteeseen, voidaan laskennan tarkkuutta pitää hyvinkin luotettavana.

Real Case -laskennan tuloksiin vaikuttavat mallinnuksessa käytetyt tiedot auringonpaisteesta ja tuulensuuntien ja tuulennopeuden toiminnalliset ajat. Jos voimalan roottori liikkuu tunteina vähemmän, roottori on suuntautuneena sivuttain välkekohteeseen ja aurinko paistaa vähemmän, vähentävät nämä välkeilmion esiintymistä nyt lasketusta. Vastaavasti päinvastaiset seikat lisäävät välkeilmion esiintymismahdollisuuksia Real Case -tuloksissa.

Mallinnuksen mukainen Real case -tulos kuvaa tavanomaisen vuoden tilannetta. Välkevaikutusten todellinen tilanne siis vaihtelee eri vuosina, koska välkkeen esiintyminen tietyssä katselupisteessä tietyllä hetkellä edellyttää, että

1. aurinko paistaa tuulivoimalaitosten roottorin takaa tarkastelupisteeseen
2. tuulivoimala pyörii ja tuulen suunta mahdollistaa vilkkuvan varjon syntymisen
3. ilman kirkkaus mahdollistaa vilkkuvan varjon syntymisen

Laskenta ei ota huomioon metsän ja muun kasvillisuuden aiheuttamaa peitevaikutusta. Jos tuulivoimaloiden ja katselupisteen välillä on esimerkiksi tiheää metsää tai korkeita rakennelmia, eivät todelliset välkevaikutukset ole välttämättä niin suuret kuin mallinnustulokset, koska välkettä ei esiinny alueilla, joihin tuulivoimala ei näy.

4.5 Tuulivoimalatiedot

Laskentoja tehtiin yhdellä laitosmallilla SG 6.0-170. Mallinnus tehtiin 2 kappaleella voimalaitoksia (napakorkeus 165 metriä ja roottori 170 m, maksimivälke-etäisyys 1980 m).

Taulukko 2. Tuulivoimalaitosten koordinaatit (ETRS-TM35FIN)

Nro	E / lon	N / lat
1	475185	7185234
2	475335	7184753

5. MALLINNUSTULOKSET

Välkekartta on esitetty liitteessä 1.

SG 6.0-170 tuulivoimaloilla laskettuna Real Case -välkelaskennan mukaan välkealueelle, jolla ylitetään vuotuisen välkemäärän osalta 10 tuntia, jää asuintaloja 1 kpl ja lomarakennuksia 4 kpl. Välkealueelle, jossa vuotuinen välkemäärä on 8-10 tuntia, osuu yksi lomarakennus.

Taulukko 3. Reseptoripistelaskentojen tulokset

Piste	Real Case h/a	Worst Case h/a	Worst Case min/d
1	18h 57min	41h 50min	52min
3	26h 54min	57h 16min	57min
4	15h 58min	34h 12min	44min
5	8h 13min	17h 51min	24min

Välkkymisen mahdolliset ajankohdat reseptoripisteissä graafisena kalenterina on esitetty liitteessä 2. Ajankohdat on esitetty kalentereissa teoreettisina maksimivälkeaikoina.

6. VÄLKEVAIKUTUKSIEN VÄHENTÄMINEN JA RAJOITUSTARVE

Tuulivoimaloiden välkevaikutusta on mahdollista vähentää teknisin keinoin siten, ettei välkettä esiinny tietyllä kohteella enemmän kuin määrätty aika. Tämä tapahtuu ohjaamalla tuulivoimalat pysähtymään tietyinä ajankohtina. Välkkeen muodostumista tietyssä kohteessa monitoroidaan voimalan konehuoneen päälle tai runkoon asennettavilla valosensoreilla, jotka laskevat muodostumisen mahdollisuutta tietyssä suunnassa valoisuuden ja roottorin asennon mukaan. Järjestelmä pysäyttää voimalan tarvittaessa tietyssä altistuvassa kohteessa määritetyn välkemäärän ylittyessä.

Mallinnus osoittaa, että välkkeen määrä 1 asuinrakennuksella ja 5 lomarakennuksella ylittää eurooppalaisten maiden raja-arvot. Täten välkevaikutuksia on rajoitettava, jotta välkealueen rakennuksille ei aiheudu kohtuutonta rasitusta välkkeen muodossa. Eurooppalaisten maiden suunnitteluohjearvoja seurattaessa tuulivoimalaa ei tarvitse pysäyttää aina kun välkettä esiintyy. Jos välkemäärän rajana käytetään 8 tai 10 tuntia vuodessa, tulisi välkevaikutuksien vähentämiseksi tietyjen voimaloiden toimintaa ohjata. Välkkeen rajoitustoimet tulee kohdistaa voimaloihin, joilla on suurin vaikutus ympäristön asuin- ja lomarakennusten välkemääriin. Välkkeen rajoitustoimissa on myös otettava huomioon vuorokauden ajat, jolloin kohdealueen käyttö on aktiivisinta tai vähäisintä.

Metsät ja puusto rajoittavat välkevaikutuksia, mutta puiden on kuitenkin oltava riittävän tiheässä ja riittävän korkeata. Puiden tulee suojata asuintalojen tai loma-asuntojen piha-alueita kattavasti, jotta ne estävät välkkeen esiintymisen talojen ikkunoissa ja piha-alueilla, joilla oleskellaan. Jos tuulivoimalat eivät näy laskennan perusteella häiriintyvään kohteeseen, ei myöskään välkettä aiheudu. Myös vuodenaikojen vaihtelut on huomioitava puuston kyvyssä rajoittaa tuulivoimaloiden näkyvyyttä, koska talvella lehtipuiden peittovaikutus vähenee merkittävästi. [7]

LÄHTEET

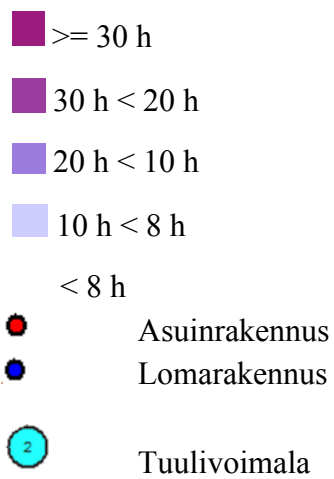
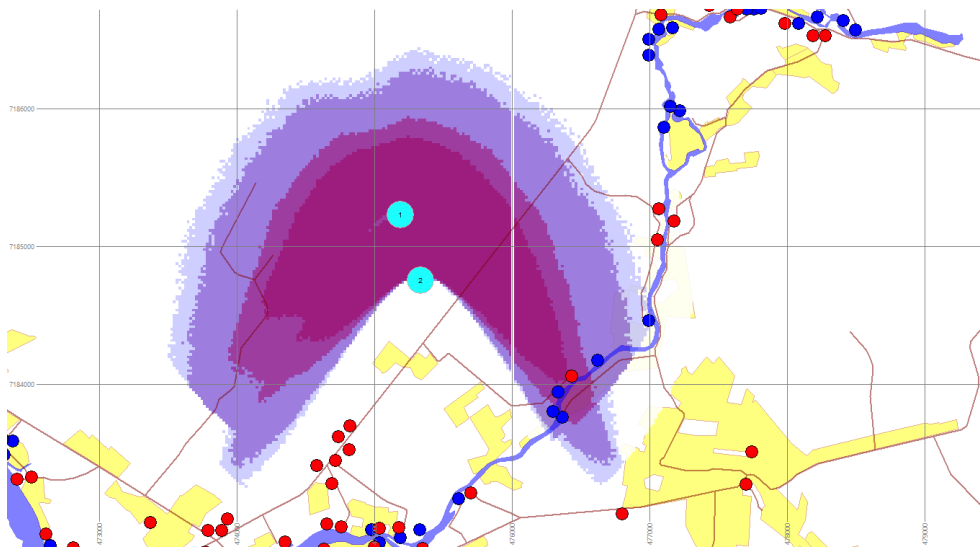
1. Tuulivoimarakentamisen suunnittelu, Ympäristöhallinnon ohjeita 5/2016
2. Hinweise zur Ermittlung und Beurteilung der optischen Immissionen von Windenergieanlagen, WEA-Shattenwurf-Hinweise
3. Vindkraftshandboken - Planering och prövning av vindkraftverk på land och i kustnära vattenområden
4. Danish Wind Industry Association
5. <http://software.awstruepower.com/openwind/>
6. Ilmatieteen laitos, Tilastoja Suomen ilmastosta 1981–2010, Raportteja 2012:1
7. Update of UK Shadow Flicker, Evidence Base, Final Report

Kartat: sisältää Maanmittauslaitoksen Maastotietokannan 9/2020 aineistoa

Lisenssi: http://www.maanmittauslaitos.fi/avoindata_lisenssi_versio1_20120501

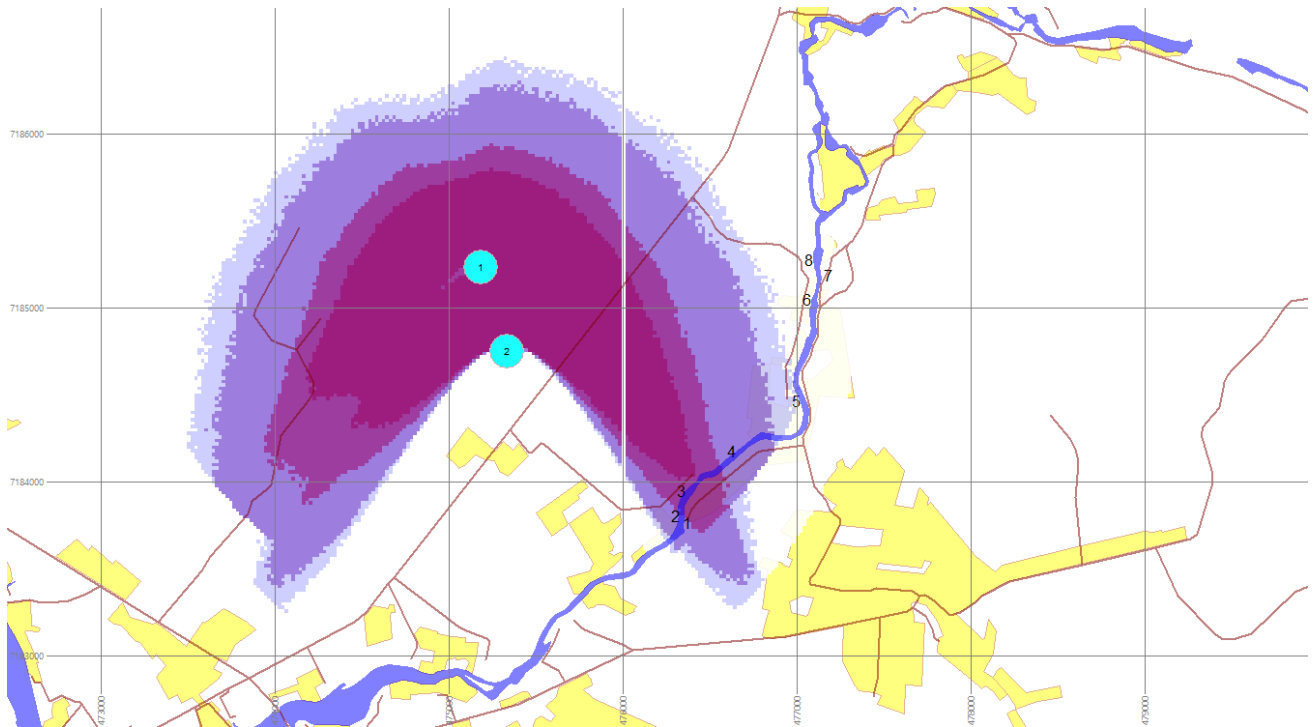
LIITTEET

Liite 1. Real Case -laskennan välkevyöhykkeet, SG 6.0-170, 2 kpl: roottori 170 m ja napakorkeus 165 m

Ruudukon mittakaava = 1 km

Alla olevaan karttaan on merkitty asuin- ja lomarakennukset eli reseptoripisteet numeroin ja alla olevasta taulukosta ilmenee niiden vuotuinen todellinen välkemäärä.

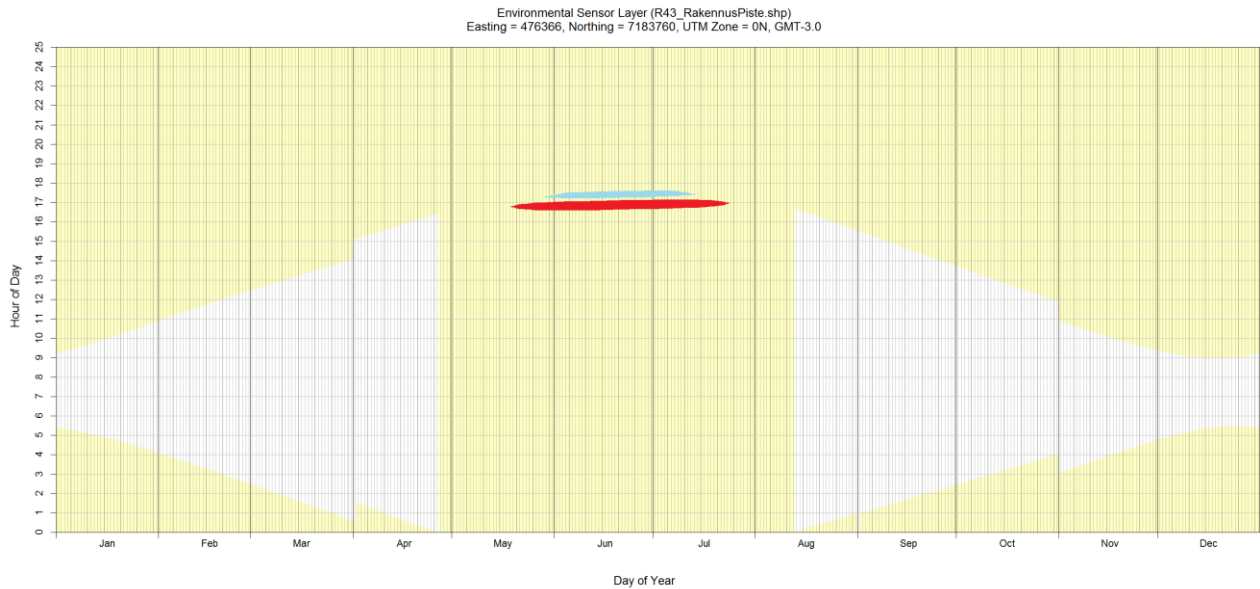

Kohde	Välke aika vuodessa
1	18h 57min
2	18h 15min
3	26h 54min
4	15h 58min
5	8h 13min
6	6h 14min
7	2h 29min
8	5h 30min

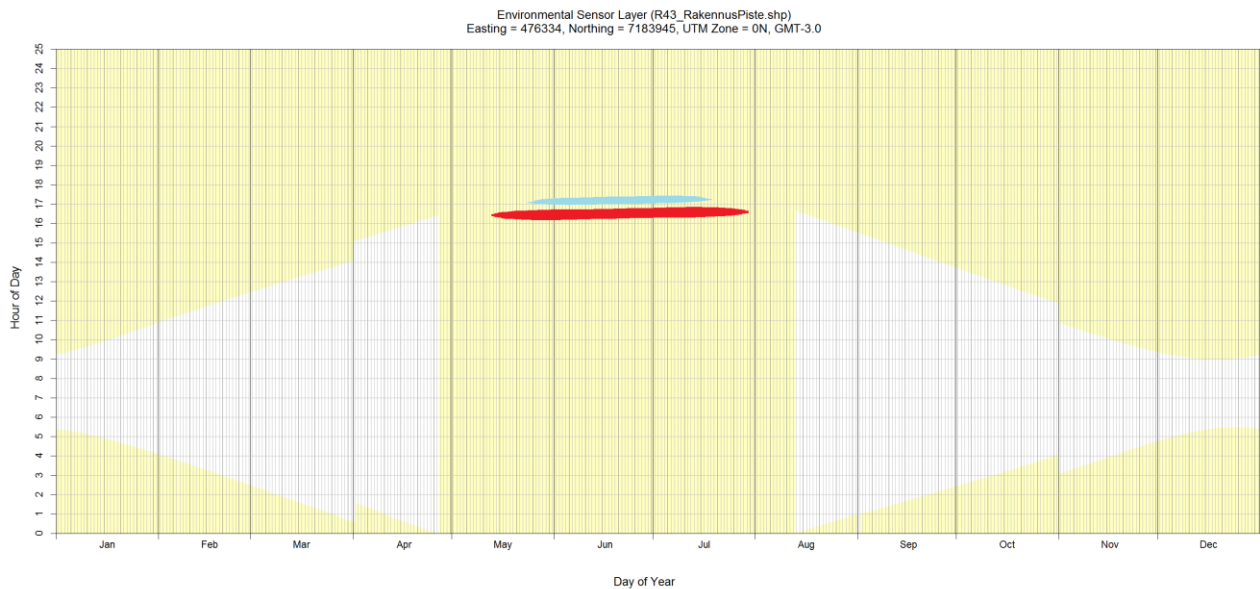
Liite 2. Kalenterit välkkeen mahdollisen (teoreettisen) esiintymisen ajankohdista laskennan kohteena olevilla rakennuksilla eli reseptoripisteissä 1, 3, 4 ja 5. Voimalat SG 6.0-170, 2 kpl: roottori 170 m ja napakorkeus 165 m. Kaavioissa ei ole otettu huomioon tuulettomia ja pilvisiä päiviä. Välkettä aiheuttavat voimalat on kuvattu kaavioissa eri värein.

	Voimala 1
	Voimala 2

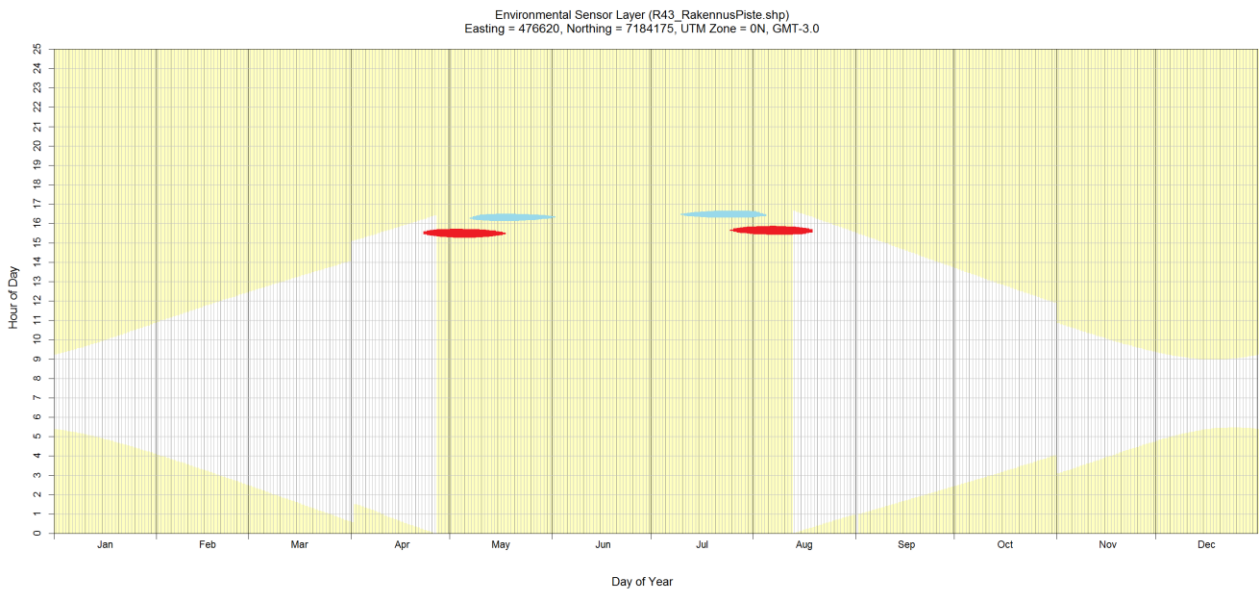
Laskennan kohde 1

Laskennan kohde 3

Laskennan kohde 4

Laskennan kohde 5

